

The basis of the source base of work served periodicals of the organization (newspapers «Lemko», «Carpathian Rus»), and also archival materials. During the preparation of this article was conducted the content analysis of copies of Ruthenian emigrant press, that made it possible to reveal in detail the presentation of «Lemko Union» leaders relative to the future of national and cultural life in the Subcarpathian Rus. For further researches of history of the Ruthenian emigration necessary broader attracting the original sources, and also use of theoretical developments from area of comparative, microhistory, history of daily occurrence and other modern directions of the humanity.

Key words: «Lemko Union», emigration, Subcarpathian Rus, national cultural life.

Олег Казак, аспірант, Білоруський державний університет, м. Мінськ, Білорусь.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЕМІГРАНТСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ЛЕМКО СОЮЗ» В 1939 – 1944 рр.

Анотація. Стаття присвячена діяльності організації емігрантів з Підкарпатської Русі (Закарпаття) «Лемко Союз» в роки Другої світової війни. У цей час представники емігрантських кіл представили громадськості різні проекти майбутньої державної приналежності Підкарпатської Русі: автономія у складі Чехословаччини, входження до Угорщини або СРСР, незалежна республіка. Активісти «Лемко Союзу» дотримувалися виразних прорадянських позицій. Вони не мали достовірної інформації про радянський державний устрій і, керуючись своїми романтизованими уявленнями, вважали СРСР передовою країною щодо вирішення національних проблем. Активісти «Лемко Союзу» вимагали об'єднання всіх частин так званої «Карпатської Русі» (Підкарпатська Русь, Прешівська Русь, Лемковина) і приєднання її до СРСР, виступали проти претензій Чехословаччини та Угорщини на даний регіон.

Основною джерельної бази роботи є періодичні видання організації (газети «Лемко», «Карпатська Русь»), а також архівні матеріали. В ході підготовки статті було проведено контент-аналіз примірників русинської емігрантської преси, що дало можливість детально розкрити уявлення діячів «Лемко Союзу» щодо національно-культурного життя в Підкарпатській Русі. Для подальших досліджень історії русинської еміграції необхідне ширше залучення оригінальних джерел, а також використання теоретичних розробок сучасних напрямків гуманітарної науки.

Ключові слова: «Лемко Союз», еміграція, Підкарпатська Русь, національно-культурне життя.

УДК 377(477:73):070»18»

Ірина Сидун

кандидат історичних наук, доцент,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,

ПОЛІТИКА США ЩОДО ЕМІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЗА ОКЕАН В КІНЦІ ХІХ СТ. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПРЕСИ ХЕРСОНСЬКОЇ ТА БЕССАРАБСЬКОЇ ГУБЕРНІЙ)

Анотація. В статті розглядається політика Сполучених Штатів Америки щодо українських емігрантів кінця ХІХ століття. Проаналізовано основні тенденції розвитку американсько-українських відносин в контексті відносин з Російською імперією. Увага акцентується на висвітленні проблеми еміграції українського населення з Херсонської та Бессарабської губерній до США місцевою періодичною пресою. Показано характер та причини еміграції населення, зокрема євреїв з досліджуваного регіону. Для повного та всебічного висвітлення ситуації для аналізу було взято ряд видань, зокрема «Одесский вестник», «Бессарабский вестник» и «Южное обозрение». Показано різні позиції періодичних видань південного регіону Російської імперії. Зокрема, досліджено, що

кореспонденти видань намагалися як відмовити емігрантів, так і ґрунтовно проінформувати їх задля полегшення умов виїзду з країни. Розглянуто роль та функції матеріалів щодо еміграції на сторінках провінційних видань. Зазначено, що знання щодо правил еміграції до Сполучених Штатів Америки були не повними і деякі сторони заокеанського життя не були висвітлені в пресі взагалі. Залучено архівні матеріали задля підтвердження факту існування контор по продажу білетів на проїзд та перевезення вантажів в Америку на пароплавах німецьких компаній. Показано точку зору на ситуацію російських публіцистів досліджуваного періоду. Зокрема, М. Славінський вважав, що еміграція російського народу до США відрізняється від еміграції європейських народів. Вивчено уявлення населення півдня українських земель під владою Російської імперії щодо еміграції в США. Встановлено, що уявлення українського населення про величезні багатства Нового Світу займали основні позиції в українському образі Америки.

Ключові слова: США, еміграція, населення Херсонської та Бессарабської губерній, американсько-українські відносини.

Американсько-українські відносини в контексті зносин з Російською імперією на кінець ХІХ ст. зробили значну еволюцію від надзвичайно доброзичливих міждержавних стосунків до значного охолодження. За довгий час відбулись зміни у світовій системі міжнародних відносин і зовнішня політика США та Російської імперії відреагувала на них.

Російсько-американські відносини впродовж ХХ ст. були однією із пріоритетних тем наукових досліджень американських, радянських, російських і українських вчених. Проте, вивчались, головним чином, політичні та економічні аспекти міждержавних відносин. У затінку цих проблем залишались питання відношення американського і українського народів один до одного.

У середині ХІХ ст. в силу різних причин широкого розмаху набула міграція населення через Атлантичний океан, яка в значній мірі торкнулася українського населення. Це відразу ж привело до зіткнення законів, що стосувалися як загальних імміграційних правил, так і прав єврейської етноконфесійної меншості. Все це неминуче привело в 80-ті роки ХІХ ст. до виникнення єврейського питання в російсько-американських відносинах. В цілому він складався з трьох частин: імміграційної, громадянсько-правової та паспортної. У 80–90-ті роки ХІХ ст. американська адміністрація зіткнулася з проблемою єврейської імміграції з південного регіону Російської імперії, що набула масового характеру та погрожувала заповнити Сполучені Штати. Відповідно в 1882 та 1891 рр. американські президенти Д. Гарфілд та Б. Гарісон зверталися до російського імператора з проханням припинити переслідування євреїв, так як це ставало причиною їх масової імміграції в США [12, с. 9-10]. Внаслідок цього актуальною проблемою, яка обговорювалася американським суспільством стала національна політика царизму по відношенню до євреїв. Як виявилось, американський народ був не байдужим до долі євреїв [3, с. 141]. Дане питання отримало висвітлення на сторінках одеської преси. «Одесский вестник» сповіщав, що в Нью-Йорку провели мітинг на підтримку російських євреїв. Учасниками мітингу були громадяни різного віросповідання [4]. В іншому номері одеські кореспонденти відмічали, що після мітингу на підтримку російських євреїв присутні прийняли наступну резолюцію: «1) ... громадяни Нью-Йорка з глибокою скорботою та обуренням чули про ті страждання, які євреї перенесли в Росії, особливо в Києві та Одесі; 2) ... ми, як громадяни дружньої з Росією республіки, яка ще так недавно обмінювалась з цією країною сумним взаємним співчуттям щодо вбивства російського імператора

в Петербурзі та президента у Вашингтоні – ми настійно просимо про справедливість по відношенню до євреїв, які живуть в Російській імперії; 3) ... ми в ім'я цивілізації протестуємо проти того духу переслідувань; 4) ... ми симпатизуємо нашим співгромадянам єврейського віросповідання»[5].

У 1889 р. видавці «Бессарабского вестника» сповіщали, що еміграція євреїв в Америку з Бессарабії продовжувалась. Прогнозували, що в майбутньому Новий світ побачить багато таких переселенців [1]. Однак, незважаючи на співчуття євреям, в 1890 р. уряд США зробив досить неочікуваний, для європейців, крок. Чотирнадцяти емігрантам-євреям не дозволили висадитись на берег Сполучених Штатів і відправили їх назад у Гамбург. Уряд США не допустив їх в країну через те, що у них не було грошей і внаслідок цього боявся, що ці емігранти стануть лише тягарем для платників податків, – коментував ситуацію «Одесский вестник» [6]. На початку 90-х рр. ХІХ ст. одеські кореспонденти відмічали, що «після численних звернень до Російської імперії, Вашингтонський уряд в 1892 р. відправив в Росію двох комісарів, щоб з'ясувати, в якому становищі там знаходилися євреї»[8]. Які результати дала американська місія до Петербурга, в пресі не коментували.

Тема еміграції займала значне місце серед обговорюваних тем населенням півдня Російської імперії. Зі сторінок преси освічена частина суспільства могла отримати чималу інформацію про порядок еміграції в Сполучені Штати. В зв'язку з великим потоком мігрантів наприкінці ХІХ ст. до Північної Америки урядом США почали вводитися нові вимоги для переселення в США. Так, на початку 1891 р. «Одесский вестник» повідомляв, що уряд Сполучених Штатів видав новий закон про обмеження імміграції. В цьому законі вводились наступні заходи: не допускати до висадки на територію США ідіотів, божевільних, людей без будь-яких засобів існування чи таких, які могли стати тягарем для суспільства. Не допускалися також люди із заразними хворобами, приговорені на батьківщині за злочин проти суспільних звичаїв та ті, які мали багато жінок. Новий закон забороняв фабрикантам викликати іноземців шляхом оголошень в іноземних газетах, а пароплавним товариствам схилити іноземців до переселення в Америку заради власної вигоди [7].

Через рік у США вийшов закон про обмеження імміграції з Європи. Даний факт також не залишився поза увагою одеських кореспондентів, які писали в «Одесском вестнике», що в Північній Америці відбулися значні зміни, які ускладнювали в'їзд в країну емігрантам з Європи. Новий закон забороняв переселятися в Америку бідним людям, які не мали засобів на витрати до того часу, поки вони не знайдуть місце проживання та роботу. Крім того, вони повинні були мати запасний капітал в 10 доларів. На основі цього закону, який вже вступив в силу, 100 емігрантів були відправлені назад до Європи. Через декілька днів в тому ж напрямку повернули ще біля одної тисячі емігрантів [9].

Така детальна інформація була потрібною для одеситів, так як на той час в Одесі вже існувало декілька контор по продажу білетів на проїзд та перевезення вантажів в Америку на пароплавах німецьких компаній. В 1892 р. подібну контору відкрила «Франко-Бельгійська компанія». Агенту іноземних пароплавних товариств було видано свідоцтво на право здійснювати продаж пасажирських білетів на проїзд до Північної Америки при умові: 1) не видавати ніяких публікацій, брошур, реклам та оголошень, які мають за мету вербування переселенців; 2) не видавати дарованих квитків на проїзд до Америки [11, арк. 16].

Одночасно, бессарабська преса всіляко намагалася відмовити своїх громадян від переселення до Америки. В одному з номерів «Бессарабского вестника» писали: «еміграція має багато темних сторін. Причини, за якими не слід від'їздити до чужої країни: 1) інший побут і звичаї; 2) емігрант на чужині повинен змінити рід свого заняття та перетворитися на землероба, для чого потрібно переламати свій характер» [2]. В 1897 р. преса Херсонської губернії сповіщала про ще одну важливу поправку, в якій говорилось, що північноамериканський сенат прийняв 34 голосами проти 31 білля, який забороняв допуск на територію США безграмотних емігрантів та осіб до шістнадцяти років. Очікувалось тільки його схвалення президентом [13].

Російський публіцист М. Славінський відмічав, що російська еміграція в Америку не могла бути поставлена поруч з еміграцією інших європейських народів. Російський народ їхав до США з різних причин: одні через незадовільні умови життя і праці на своїй батьківщині, інші через політичні переслідування. Проте, замість омріяної землі, очікуваних благ, починались на перших же порах важка боротьба за існування, хвилини відчаю [10, с. 119].

Все це свідчило про достатню поінформованість південноросійського суспільства щодо правил еміграції до Сполучених Штатів Америки. Однак, ці знання були не повними і деякі сторони заокеанського життя не були висвітлені в пресі. Еміграція даного періоду носила в основному економічний характер, таким чином, можна зробити висновок, що уявлення про величезні багатства Нового Світу займали лідируючі позиції в українському образі Америки.

Характеризуючи висвітлення в публіцистиці та пресі Російської імперії, зокрема в провінційній, зовнішньої політики США, слід відмітити, що автори статей дещо ідеалізували політику заокеанської республіки. Таким чином, матеріали по зовнішній політиці останньої третини ХІХ ст., опубліковані в провінційній пресі Російської імперії потребують критичного підходу. І все ж цінність їх як джерела для висловлювання суспільної думки народу не викликає сумніву.

Література

1. Бессарабский вестник. – 14 сентября. – Кишинев, 1889.
2. Бессарабский вестник. – 2 июля. – Кишинев, 1892.
3. Журавлева В. И. «Новые» еврейские эмигранты и американское общество на рубеже ХІХ–ХХ вв. / В. И. Журавлева // Американский ежегодник. – 2000. – М., 2002. – С. 137-164.
4. Одесский вестник. – 28 января. – Одесса, 1882.
5. Одесский вестник. – 14 февраля. – Одесса, 1882.
6. Одесский вестник. – 13 июня. – Одесса, 1890.
7. Одесский вестник. – 6 февраля. – Одесса, 1891.
8. Одесский вестник. – 19 марта. – Одесса, 1892.
9. Одесский вестник. – 10 мая. – Одесса, 1892.
10. Славинский Н. Письма об Америке и русских переселенцах / Н. Славинский. – СПб. : Тип. П. П. Меркулова, 1873. – 303 с.
11. ДАОО. – Ф. 2: Канцелярия Одесского градоначальничества. 1892 р. – Оп. 1. – Д. 1938: О разрешении Гецу на открытие в Одессе конторы для продажи билетов на проезд в Америку и отправке грузив. – 39 л.
12. Энгель В. В. «Еврейский вопрос» в русско-американских отношениях / В. В. Энгель. – М. : Наука, 1998. – 134 с.
13. Южное обозрение. – 8 февраля. – Николаев, 1897.

Sydney Iryna, Ph.D. in History, Associate Professor, I. Mechnikov National University of Odessa, Odessa, Ukraine.

USA POLICY ON MIGRATION UKRAINIAN POPULATION IN THE UNITED STATES END OF THE XIX CENTURY (BASED ON THE MATERIALS OF PRESS FROM KHERSON AND Bessarabia PROVINCES)

Abstract. *In this article the author tries to analyze reaction of regional periodical press on the problems of immigration in the USA in the second half of the 19th century. Analyze the main trends in the development of American-Ukrainian relations in the context of relations with the Russian Empire. Attention is focused on the coverage of the problem of emigration of the Ukrainian population of Kherson and Bessarabia provinces to the USA by regional periodical press. Displaying characteristics and causes the emigration of the population, including Jews from the region under study. For a complete and comprehensive coverage of the situation was taken for analysis of a number of publications, including "Odeskiy Vestnik", "Bessarabskiy Vestnik" and "Uzhnoe obozrenie". Showing different positions periodicals southern region of the Russian Empire. The role and functions of materials on the pages provincial immigration issues. Indicated that knowledge about the rules of immigration to the United States was not complete and some aspects of living overseas were not covered in the press at all. Attracted archives to confirm the existence of offices to sell tickets for travel and cargo ships to America for German companies. Displaying perspective on the situation of Russian journalists study period. Studied the idea of population south of the Ukrainian lands in the Russian Empire on emigration to the United States. Established that the Ukrainian people the idea of the huge wealth of the New World held key positions in Ukrainian image of America.*

Key words: *United States of America, emigration, population of Kherson and Bessarabia provinces, regional periodical press, American-Ukrainian relations.*

УДК 94 (327+396+796)

Марія Срібна

кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник,
Національний музей історії України

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В США ТА КАНАДІ У ДР. ПОЛ. XX СТ. – ПОЧ. XXI ст. ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФОНДОВОЇ КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Анотація. *У статті аналізується колекція матеріалів про життя та діяльність української діаспори в США та Канаді у збірці Національного музею історії України. Простежено історію комплектування матеріалів та передача цікавих експонатів в роки незалежності України. На підставі широкого кола історичних джерел, автор відзначає, що національний музей історії України (НМІУ) має найбільшу фондову колекцію від найдавніших часів до сьогодення, яка налічує близько тисячі експонатів. Науковці музею постійно намагаються поповнювати його фонди та колекції. Аналізуючи методологію накопичення матеріалів, відзначається, що першочергово комплектуються матеріали з тем, які є найактуальнішими та, яких не вистачає для показу історичних подій. Важливість теми дослідження, йдеться у роботі, зумовлена об'єктивною потребою вивчення ролі української діаспори у процесах демократизації та трансформації України, передачі позитивного досвіду розбудови громадянського суспільства, виокремлення внеску діаспори в економіку, культуру нашої держави, лобювання зовнішніх і внутрішніх інтересів.*

Загалом, автор відзначає зацікавленість української діаспори у популяризації української історичної спадщини. У свою чергу про це свідчить кропітка робота співробітників НМІУ, які систематично проводять наукову роботу з укомплектування та вивчення фондової збірки з теми «Українська діаспора» та доповнення експозиції музею цікавими експонатами з даної тематики. Таке вивчення життя українців в